

Nr.	Vraag	Antwoord
1	Kan er ook een 'oude' wijk (eventueel een deel daarvan) genomen worden om als 'pilot te werken?	Onderdeel van onze strategie is daar te helpen waar voorlopers aan de gang willen. Als een groep in een "oude wijk" aan de gang wil, dan kijken we graag hoe we daarbij behulpzaam kunnen zijn.
2	Vidomes en Wooninvest zijn logische partners voor de corporatiesector, maar hoe zit het met de huurders in vrije sector die terecht *moeten* bij commerciële woningverhuurders zoals Vesteda en NN, etc. ...?	Met commerciële verhuurders zoals Vesteda gaan we in overleg om te kijken hoe zij hun rol gaan pakken in de energietransitie. Het PBL heeft overigens in 2020 onderzoek gedaan naar verduurzamingsmotieven van particulier verhuurders. Hier is meer daarover te vinden: https://www.pbl.nl/nieuws/2020/particuliere-verhuurder-denkt-strategisch-over-duurzaamheid
3	Hoe wordt gezorgd dat de subsidiepot juist voor wijken toereikend zal zijn? Zodat bewoners uit de eerste wijken niet naast het net vissen?	De subsidiepot is bedoeld voor het ondersteunen van isolatiestappen over de hele gemeente zodat het goed aansluit bij natuurlijke investeringsmomenten. Voor de transitiewijken zal een apart uitvoeringsplan worden opgesteld waarin ook financiering een onderdeel is. Voor deze financiering gaan wij er vanuit dat het rijk ondersteuning biedt middels een een rijksbijdrage . Er zal nog nader moeten worden uitgewerkt hoe dit zich dan verhoudt tot de bestaande subsidieregeling. Het is denkbaar dat er in de toekomst op wijkniveau aanvullende regelingen komen.
4	Komen ultra-lagetemperatuurwarmtenetten zoals zonnewarmtenet ook in beeld (met pvt-techniek), aangezien die in de startanalyse niet meegenomen zijn maar wel veel kansen blijken te bieden?	Voor de eerste transitieperiode tot 2030 ligt dit nog niet voor de hand. Voor ultra-lage temperatuurwarmtenetten moeten de woningen zeer goed geïsoleerd zijn en dat ligt dus meer voor de hand voor compacte nieuwbouwwijken. Voor individuele woningen zou dat al wel een mogelijke oplossing kunnen zijn.
5	Met welke techniek toepasbaar is, is feitelijk op wijkniveau al gemaakt is. Dat betekent dat er globaal al wat gezegd kan worden over kosten. Omdat het om nieuwe technologie gaat zullen de kosten hoog zijn. Waarom dan de oplossingskeuze nu maken en niet eerst zwaar in te zetten op woningisolatie? Daar valt de grootste winst te halen.	Er is nog geen techniekkeuze per wijk gemaakt. We hebben in beeld gebracht welke warmtetechnieken voor de hand liggen per gebied zodat er een zeker perspectief geboden wordt voor eigenaren die nu al aan de slag willen. Tijdens de wijkaanpak zullen de meest voor de hand liggende technieken bepaald worden en worden doorgerekend qua gemiddelde kosten. Pas daarna kan samen met de eigenaren een keuze gemaakt worden. In de Lokale Energie Strategie maken we juist nadrukkelijk de keuze om zo veel mogelijk op isolatie in te zetten. In de stukken zijn geen bedragen opgenomen omdat we enerzijds nog geen techniekkeuze hebben gemaakt, anderzijds omdat het altijd rekenkundige gemiddelden zijn met de nodige aannames. Daarnaast gaan dat soort bedragen dan een eigen leven leiden terwijl prijzen dagelijks veranderen.

6	Provincie Zuid-Holland geeft geen subsidie voor warmtevoorziening bij nieuwbouw. In LV zal nieuwbouw zonder gas zijn, maar moeten bewoners zelf warmtevoorziening installeren. Gaat LV dit wél subsidiëren?	De ontwikkelaar die nieuwbouw realiseert is zelf verantwoordelijk voor de aanleg van een goede warmtevoorziening in de woning. We zien dat plannen die nu gerealiseerd worden zijn voorzien van bodemwarmtetechnieken en luchtwarmtepompen. De gemeente gaat dit niet subsidiëren.
7	Hoe kunnen de huurders in de private sector meedenken? Worden die ook betrokken?	In de uitwerking van de plannen betrekken we ook particuliere verhuurders en hun huurders.
8	Hoe worden jongeren vertegenwoordigd en betrokken? Jongeren is jonger dan 35 jaar.	Kinderen en jongeren zijn een belangrijke doelgroep voor de energietransitie. Zij zijn zich al meer bewust van hun gedrag en het klimaat. Kinderen kunnen een rol spelen om hun ouders te stimuleren om in beweging te komen. Bovendien willen we kinderen en jongeren inspireren om in hun beroepsoriëntatie de energietransitie te overwegen. Binnenkort starten we met een pilot educatie over de energietransitie op basisscholen in samenwerking met stichting Techniekmenu. Deze gaan we uitbreiden naar het voortgezet onderwijs.
9	Worden ook de kleine VvE's actief benaderd voor de energiecafés?	De plannen voor de VvE-café's werken we uit met voorlopers van de VvE's zelf. De verwachting is dat de groep groeiend zal zijn en we steeds meer VvE's erbij betrekken, dus ook kleinere.
10	Welke binnentemperatuur wordt na isolatie behaald, ouderen verwarmen hun huis nu meestal tot 23 graden. Is dat haalbaar, mensen willen wel comfortabel wonen als zij voor een alternatief moeten kiezen?	De te behalen binnentemperatuur hangt af van de gekozen techniek en isolatie van de woning. Beiden moeten wel bij elkaar passen. Een slecht geïsoleerde woning kun je bijvoorbeeld niet verwarmen met een laag-temperatuur verwarmingssysteem. Het is dus belangrijk om hier goed advies over in te winnen.
11	Rioleringswerkzaamheden aan het hoofdriool zijn in Leidschendam-Zuid net uitgevoerd, maar dat is nu wel een start wijk, is dat geen tegenstelling op uw verhaal?	Als criterium is "grootschalige werkzaamheden aan het hoofdriool" gehanteerd. Dat is bijvoorbeeld het geval bij volledige rioolvervanging in de hele wijk. In Leidschendam-Zuid is een relatief klein deel van de riolering vervangen waardoor dit minder zwaar meeweegt.
12	Lastig als er alleen maar gesproken wordt over verwachtingen, voor een gedragen oplossing moet toch concreter zichtbaar zijn wat de kosten en gevolgen zijn voor de buurt/wijk?	Dat klopt, daarom wordt in de wijkaanpak zelf in beeld gebracht wat die kosten zijn en voor wie. Daarna kan pas een keuze worden gemaakt voor de techniek. Bovendien is het traject richting 2050 zo lang dat er over bijvoorbeeld 5 jaar nieuwe technieken kunnen zijn die tot andere kosten of keuzes gaan leiden. Vandaar dat gesproken wordt over verwachtingen.
13	Voor Oud Voorburg heb ik moeite te begrijpen dat er zoveel straten zijn met minder dan 2 meter ruimte. En ik zou ook verwachten dat het combineren met andere werkzaamheden de extra kosten van 71% veel lager zullen uitvallen.	Er is gekeken naar de ondergrondse ruimte aan de hand van alle kabels en leidinggegevens die bekend zijn. Daardoor lijkt vanaf de bovenkant vaak voldoende ruimte te zijn, maar in de werkelijkheid niet. Door het combineren van werkzaamheden kunnen kosten inderdaad lager worden, maar door

		onverwachte kabels en leidingen of archeologische vondsten kan het ook duurder uitpakken.
14	Met betrekking tot de keuzemogelijkheden voor aardgasvrije techniek. Ik zou willen weten wie de keuze mag maken?	De gebouweigenaar mag zelf de keuze maken. Ook als er in uw wijk een warmtenet komt mag u zelf toch kiezen voor een eigen verwarmingsoplossing. Binnen een VVE hangt de keuzevrijheid af van de splitsingsakte en het reglement van de VVE.
15	Kan in elke straat een hele rij bodemwarmtepompen geplaatst worden, is dat wel veilig voor de ondergrond en de grondwatertemperatuur. Wie geeft daar dan de vergunning voor af Rijnland of Delfland?	In het algemeen kan dat heel goed. Het hangt een beetje af van de warmtevraag (grootte van de gebouwen) en grootte van de tuinen, maar meestal kan dat. Eventueel kan gekozen worden voor diepere boringen of een gezamenlijk systeem mocht het tot invloed op elkaar leiden. De vergunning wordt verleend door de Omgevingsdienst Haaglanden en niet door een waterschap. Gesloten (dichte) bodemwarmtesystemen zijn veilig voor de bodem. Er zijn ook diepe open bodemwarmtesystemen. De veiligheidsaspecten van die systemen worden getoetst door de omgevingsdienst.
16	Stedin ziet misschien geen problemen, maar hoe zit het met Tennet dan? Als beheerder van de hoogspanningsnet?	Er zijn nog geen knelpunten bekend op het niveau van het hoogspanningsnet binnen Leidschendam-Voorburg. Meer informatie voor heel zuid-holland is te vinden in een rapport van CE Delft: https://ce.nl/publicaties/systeemstudie-energie-infrastructuur-zuid-holland/ . Voor de lokale energietransitie is vooral de lokale piekbelasting van het net belangrijk, dus bijvoorbeeld de opwekpiek van zonne-energie of een vraagpiek van koken of auto's opladen. Stedin is vaste gesprekspartner van ons om hierop zo goed mogelijk te anticiperen.
17	Verzekeren individuele panelen gaat via de opstalverzekering.	Ik heb zonnepanelen en heb ze gemeld aan de verzekeraar. Die heeft ze verzekerd en de premie is een beetje omhoog gegaan.
18	Hoe gaan jullie stimuleren dat mensen hun daken vergroenen, subsidie is telkens kort en weinig, hoe kom je tot structurele uitvoering hiervan? En geeft gemeente hier ook het goede voorbeeld door eerst zelf de eigen daken te vergroenen (gemeentehuis?)	In het bestedingsvoorstel reserve Duurzaamheid dat thans voorligt in de raad zit de continuering van de bestaande subsidieregeling. Voor de voorbeeldfunctie qua groene daken wordt momenteel gewerkt aan de routekaart verduurzaming gemeentelijk vastgoed.
19	Kan er voldoende elektriciteit opgewekt worden om de vraag te honoreren?	Nee, lokaal kunnen wij richting 2050 naar verwachting niet voorzien in onze eigen behoefte. Dit komt ook doordat we meer elektriciteit gaan gebruiken voor het verwarmen van de woningen en elektrisch rijden. We kunnen wel groene elektriciteit inkopen.
20	Energie transitie is een groot project en zal derhalve ook grootschalig moeten worden opgepakt. Esmeralda van Tuinen heeft ontwijkend gereageerd op mijn	Geothermie is een diepere bodemwarmtetechniek die nu vooral in de tuinbouw wordt toegepast. Voor een geothermiebron in ongeveer 1,5 voetbalveld aan

	zienswijze welke geen CO2-uitstoot heeft en ook geen fijnstof uitstoot. Mijn strategie is dat wij sterk naar Geothermie moeten kijken met een warmtenet. Maatwerk voor alle woningeigenaren, VvE's en woningbouwverenigingen gegarandeerd	industriële grond nodig voor de boringen en installaties en vervolgens moet de warmte getransporteerd worden naar de afnemers. Door de hoge kosten is deze techniek pas interessant bij een afname van 2000-4000 woningen. Daarnaast is er een exploitant/initiatiefnemer noodzakelijk. Voor onze gemeente is nog niet duidelijk of aan al deze randvoorwaarden voldaan kan worden als we ook de ruimte voor ondergrondse warmtenetten in beschouwing nemen.
--	--	---